

MAD#sub. Anotacions des del *subsuburbi* de Madrid

Sitesize

MAD#sub és part d'una recerca sobre les dinàmiques territorials del cinturó *subsuburbial* de Madrid. Iniciat per Sitesize el setembre del 2010, el projecte es va constituir com un procés de microinvestigació-acció a partir de la realització d'un taller, una exploració sobre les formes de representació del paisatge de la perifèria, les pràctiques culturals i les narratives autònomes que es poden generar en relació amb la transformació i la vivència d'aquests espais liminars.

La condició de les grans metròpolis i les formes de vida: aquesta és la qüestió per articular un discurs de la cultura com a projecte col·lectiu i des d'on es poden investigar possibles formes d'apropiació. En un moment en què la privatització del que és comú és el recurs per al creixement de l'economia financera, hem d'apostar per formes col·lectives de pensament i acció que generin noves esferes de significació. Es tracta, doncs, de treballar des de la creació cultural amb l'objectiu de generar coneixement des de les comunitats.

La perifèria de Madrid com a cas d'estudi. Després del boom immobiliari assistim aquests darrers anys a la crisi del model de desenvolupament del neoliberalisme. Madrid s'ha convertit en un escenari on les evidències del col·lapse econòmic n'han deixat patent la voracitat. El seu llegat és un paisatge perifèric d'infraestructures i macroprojectes inconclusos que inunden el territori suburbà. En situar les prioritats econòmiques per sobre de les ciutadanes, s'han generat espais construïts però no habitats. Entorns socials sense una base d'intercanvi comuna. L'escenari d'una narració pendent de ser escrita, en el qual l'imaginari urbà no coincideix amb l'experiència del lloc. On la construcció cultural es manté com un exercici de fricció entre el que és possible i el que és necessari. MAD#sub és una dinàmica de reflexió col·lectiva, que pretén creuar l'escenari de la vivència directa de la perifèria i rellegir algunes anàlisis urbanes i econòmiques que s'han generat els darrers anys a Madrid.

#Formule 1

Deixem l'autopista a un costat. Segons les indicacions de Google Maps, l'hotel es troba al polígon. Recorrem les travessies desertes, entre camions

i contenidors de càrrega. La llum groga dels focus dona una atmosfera tètrica a tot el recinte. Seguim els senyals. Passem per davant de l'hotel sense trobar-hi l'accés. Tornem al punt de partida. Un cop més girem a mà dreta i veiem en la semipenombra una tanca. Reculem. “Teclegi el codi d'accés”, es llegeix al rètol que hi ha penjat. Al costat hi ha un interfon amb un botó retroil·luminat. Premo l'interruptor i una veu femenina ens convida a passar i acciona l'obertura automàtica de la tanca. Aparquem a l'interior del recinte. A la porta un altre rètol ens sol·licita el codi d'accés de sis dígits. No el tenim. Des del taulell la recepcionista ens obre. Després de demanar-nos la documentació ens assigna una habitació. La número 337, tercera planta, habitació per a no fumadors. Ens imprimeix un paper amb aquestes dades.

Imatge 1. Aparcament de l'Hotel Formule 1 Madrid Getafe, situat a prop del centre d'oci Nassica.

La moqueta blava amb estampat de rombes vermells que fa mal d'ulls s'estén per tot el pis i s'enfila per l'escala. Seguim les fletxes amb les numeracions fins a trobar la nostra porta. Un cop més, “Teclegi el codi d'accés”.

Aquest cop sí que en tenim, de codi. Agafem el paper imprès i marquem els sis dígits. Després d'un clic la porta s'obre. L'habitació és freda. La finestra és oberta; fa pudor de tabac. M'acosto fins a la finestra i, abans d'ajustar-la, m'hi aboco. Hi ha dos policies a baix al costat de la recepció. Potser estan buscant algú. Són gairebé les tres de la matinada. Deu ser una inspecció de rutina. Deu minuts més tard engeguen el cotxe, s'obre la tanca i desapareixen en la foscor.

Els lavabos són cabines automatitzades situades al passadís. Tot està monitorat a base de sensors. No cal gaire personal per fer anar aquest motel. De fet, els primers que es van fer no tenien ni recepcionista. Pagant prèviament amb targeta de crèdit, es facilitava al client el codi per entrar a l'edifici i les habitacions. L'experiència no va funcionar gaire bé al nostre país i es va optar per personalitzar les entrades amb una recepció tradicional.

Em quedo adormida contemplant als vidres el reflex dels colors canviants del Nassica, el centre d'oci de moda. Avui divendres, ple a vessar de visitants.

#Música atmosfèrica

Són les 10.30 h del matí del dissabte. Els altaveus llancen una música sense protocol. Omnipresents, envaeixen tots els racons del centre comercial i d'oci Nassica. Esmorzem, prenem el sol, llegim el diari. Massa d'hora per al fil musical. Al centre comercial no hi ha espais sense dissenyar ni programar. Tampoc no es permeten temps no previstos. Els dos absoluts, temps i espai, estan totalment ocupats i dirigits. Pertanyen a una condició genèrica, més enllà de llocs específics i de circumstàncies determinades. Esdevenen intercanviables en la seva condició programada, immune a comportaments individuals i singularitats contextuais. No calen càmeres de vigilància per preveure allò alterable. El disseny ambiental s'anticipa a l'ull del personal de seguretat. La música atmosfèrica és un eco que no exigeix interpretació ni interiorització. Es correspon amb les imatges i els objectes que desborden qualsevol racó de l'espai. Hi són per omplir la capacitat de recepció de la nostra ment. Omplir i farcir perquè no es permetin altres

imatges i sons que els que emet la programació constant. El soroll equalitza tots els espais del centre comercial. No hi ha buits ni silencis, ni oportunitats per a preguntes incòmodes o pensaments propis. Un entorn que aclapara sense dir-ho, forçant els límits del que és suportable, i ens deixa en un estat d'irritació sense escapatori, de saturació indolent.

El lloc de la imatge és ja la imatge del lloc. La representació se superposa a l'experiència. De quin lloc parlem? D'un espai que és més un estat de consciència, que pertany al llindar d'allò invisible. No ser dins, no ser fora. Un ser *entre*, en el qual és possible la desposseïció d'un mateix.

#Terra estranya

Hi ha de tot. Podem triar entre un restaurant mexicà, un tailandès, cuina italiana, tapes, un xinès, sushi, entre d'altres. La gent s'amuntega davant de la carta de preus i finalment opta per entrar a un lloc o un altre. En la vacuitat de la nit, el centre d'oci ens transporta. Els llums de neó segueixen capriciosos el ritme de la música irradiada a tot l'espai. Uns nens agafats amb arnès es penjen d'una estructura vertical que des de l'interior escup espurnejos verds i violats. Una experiència vertiginosa per als seus cossos infantils.

El passadís central distribueix els clients segons la seva preferència. Pis superior, sales de cinema. En cartellera fins a quinze pel·lícules d'estrena. Tot per als teus ulls. Planta baixa, zona d'esbarjo. Màquines escubrabutxaques, videojocs. La pista de bitlles es troba al fons de la sala. Ens perdem entre la gent i el senyal electrònic de l'extrabonus del *pinball*. A la sala annexa uns adolescents competeixen en dues pantalles panoràmiques contigües contra la invasió extraterrestre de Tierra Extraña.

Decidim entrar al mexicà. Esperem pacients el nostre torn fins que una amable ranxera ve a buscar-nos i ens acomoda a l'última fila de la cantonada. No hi cap ni una ànima més al local. Triem *fajitas*, guacamole i *nachos* acompanyats d'especialitats típiques. Mirem de conversar. El fons musical, el tumult de la gent a les taules i la sonorització pèssima de la sala ens obliguen a anar apujant el to. Acabem parlant a crits.

Acabem les nostres racions i sortim a prendre la fresca a la plaça Àgora. Baixem per una escalinata central il·luminada graó a graó; sembla com si voléssim sobre una nau d'abastament suspesa a l'espai. Un raig de llum surt projectat cap a l'infinit. És el làser de la discoteca que anuncia la festa. Un far en la foscor perifèrica. L'aparcament s'omple de cotxes tunejats. Fauna noctàmbula.

Imatge 2. El centre Nassica ofereix als clients tot tipus d'activitats de lleure: sales de cinema, màquines escurabutxaques, videojocs, pista de bitlles i, fins i tot, un simulador de nau espacial.

#La gola del llop

La corrua de cotxes tapona l'entrada del centre comercial Arroyo Sur. Esperem amb paciència. Un a un els cotxes van baixant per la rampa. Arriba el nostre torn de baixar als inferns. Planta menys 1, soterrani menys 2, soterrani menys 3. Allà trobem per fi una plaça lliure. Sortim del cotxe entapissat de gris al gris formigó de les parets nues. Plaça 543. Cal memoritzar el número per recollir el cotxe a la sortida. Un exèrcit de famílies empenyent carretons travessa els passadissos d'evacuació. L'enrenou i el soroll metàl·

lic dels carretons buits s'introdueix per l'accés Porta 4. Cal recordar-ho també. El fil musical es percep agonitzant en el paisatge somort del subsòl. El monòxid de carboni perfuma l'ambient i oprimeix el pit.

Per l'accés Porta 5 entren clients satisfets després de l'acte consumat de la compra. Porten els carretons curulls de productes. Llaunes, capses, plàstic, *packaging* sofisticat que conté aliments, begudes, roba... Qualsevol cosa. Després de complir el protocol d'omplir el maletger de mercaderies, els clients dipositen obediets els carretons buits en fileres reservades, a l'espera de tornar a ser usats. Un anar i venir constant.

Enmig d'aquest remolí ens arrecerem en la lectura serena d'un dels passatges del llibre *Fin de ciclo. Financiarización, territorio y sociedad de propietarios en la onda larga del capitalismo hispano (1959-2010)* (López, Rodríguez, 2010). El llegim atentament mirant d'esclarir alguna cosa respecte al lloc on ens trobem, alguna cosa que ens doni pistes de cap a on podem dirigir la nostra energia en el treball feixuc de deambular pel suburbi:

“No hi ha lloc per a una reforma des de dalt. Si algun cop hi va haver la possibilitat d'un programa de reformes que posés els aparells de l'Estat al servei d'un procés real de distribució de la riquesa, actualment aquesta via sembla tancada. No es pot esperar, ni a escala europea ni a escala internacional, cap gran reforma del capitalisme vigent, similar a la que van representar els plans keynesians de les dècades del 1930 i el 1940. Això vol dir que no existeix ni tan sols una contrapart capitalista orientada a la reforma del règim actual d'acumulació. La relació de forces que componen els equilibris polítics dels aparells estatals ha basculat completament cap a la facció financera de les elits capitalistes. De fet, el neoliberalisme, amb tota la seva retòrica antiestatista, no és altra cosa que l'estratègia ideològica i política de conquesta de l'Estat per part dels centres financers.” (López, Rodríguez, 2010: p. 484).

La megafonia anuncia l'oferta de la setmana i posa fi a la nostra lectura. Un nen plora desconsolat en un cotxet. Un home gran és ajudat a baixar del monovolum. Famílies senceres s'amuntugen a l'aparcament amb les

compres acabades d'adquirir. Grups de joves se sumen al tràfec i se citen aquí per recollir els cotxes. El ritual de cada dissabte.

Imatge 3. Cada dissabte, els aparcaments dels centres comercials esdevenen punts de trobada de consumidors i grups de joves que se citen en aquests espais per recollir-hi els cotxes.

#Punt de Trobada

Travessem el llinard. La porta 4 s'obre automàticament quan passem. Hi ha un mapa del complex comercial. Em fixo en les sortides d'emergència. També s'hi assenyalen els departaments d'alimentació sana, la secció d'últimes tendències, la planta jove, l'àrea per a nens i el paradís del bricolatge. Agafem un dels passadissos centrals. Sortim a la galeria principal. Una volta de vidre monumental tanca l'espai. L'atmosfera està carregada, fa olor d'ambientador. El xivarri dels nens de la zona infantil queda esmorteït per la remor contínua dels carretons, la gent i les presses. Se sent un so rítmic. És el *loop* musical que marca compassat el consum desenfrenat dels clients cada principi de mes. Les escales mecàniques ens teletransporten a la zona Punt de Trobada. Sobrevolem l'àrea La Llar al Dia. A vista d'ocell divisem els dormitoris i els conjunts matrimonials. Una parella prova un llit. A l'al-

tra banda, un sofà i altres mobles de sala d'estar al voltant d'una pantalla panoràmica de plasma. L'assortiment de moquetes acríliques. Els complements de jardí amb plantes de plàstic i decorat vidrat.

La il·luminació de leds delimita les terrasses dels diversos establiments. Fem la volta al perímetre de *fast-foods* del Punt de Trobada. Triem a l'atzar el nostre *fastmenú* entre un milió de possibilitats. La dependenta de la pizzeria Italia-Hamburger sol·licita la comanda pel micròfon. Esperem a la cua fins que la megafonia de la cadena ens anuncia que el nostre menjar és a punt. Ens acomodem a les taules centrals, al costat d'una celebració d'aniversari de no menys de quinze nens. Sobre els nostres caps puja l'ascensor vidrat. Els visitants puguen i baixen de la talaia mòbil observant la concentració de mercaderia, llums espurnejants i habitants liminars del suburbi que han vingut a passar el dia. La parella del costat no ha creuat ni una paraula en el temps que fa que som aquí. Miren aliens l'espai condensat de reclams publicitaris que envaeix l'àrea. És difícil mantenir una conversa immersos en el soroll de motor d'aquest inframón. El cap es comença a espessir i l'atenció es torna difusa. Els sentits s'alenteixen i només es distingeixen els xiscles dels nens en el castell inflable.

Consumim amb ansietat i gana sobrevinguda fins a l'últim tros de pizza Especial Carib i la *maxi-hamburger*. Les patates a la barbacoa han quedat petrificades sobre el cartró. Com a colofó al nostre àpat frugal recorrem novament al llibre *Fin de ciclo* i intentem llegir en veu alta enmig de la confusió regnant el passatge següent:

“En el marc d'aquesta inundació massiva de les construccions humanes sobre el territori destaca principalment l'expansió, ja esmentada, de la taca suburbana. El teixit urbà difús, compost principalment d'urbanitzacions exemptes i eixamples de densitat baixa, ha esdevingut ja el paisatge urbà predominant de la geografia hispana, amb una extensió similar a la de la ciutat compacta tradicional. Com s'ha vist, aquest tipus d'urbanització dispara la dependència de l'automòbil privat, però també els consums d'aigua i d'energia, i augmenta la superfície de sòl afectada per les servituds indirectes del procés urbanitzador.” (López, Rodríguez, 2010: p. 362).

Abans de marxar vaig al lavabo. Agafo el passadís del fons. Travesso les portes metàl·liques. Una llum freda il·lumina el passadís. Fa olor de perfum de roses amb desinfectant ranci. Al final hi ha la sortida d'emergència. Una porta gris anuncia un accés restringit. Presideix el passadís una càmera de seguretat i un monitor elevat. M'afanyo a entrar al lavabo de dones. La remor de l'exterior ha cessat i ara el fil musical omple l'estança. Mentre espero el meu torn una dona mulata desinfecta els lavabos. A l'uniforme hi porta una placa amb el nom de l'empresa i la seva identificació: Eva María Llano. Sobre l'assecador de mans uns fullets anuncien: "Residencial Francisco Hernando, l'habitatge que sí que pots comprar. Primera fase venuda". Quan surto, el passadís continua desert. Ara un guarda de seguretat manipula el monitor.

Sortim del complex. Fora, l'erm s'estén, buit. L'edifici, com un vaixell, concentra l'activitat en l'interior hermètic, sucumbint en un últim respir.

Imatge 4. Sector de taules a l'àrea de *fast-foods* del Punt de Trobada a prop d'un castell inflable. El soroll del lloc dificulta mantenir una conversa.

#Seseña

Una illa torbadora. Els blocs de pisos s'alcen foscos, envoltats d'un mar de terra erma. Un condomini enmig del no-res. Travessem la tanca. La rondalla celebratòria ens dona la benvinguda. Un monument en honor a la família, amb el nom del constructor en lletres daurades. Residencial Francisco Hernando. Paco, *el Pocero*. Entrem a la macroubanització de Seseña, l'últim regne de l'especulació immobiliària. Ens endinsem per l'ampli bulevard. Mig arbrat, amb bancs, fanals i grues pansides. A l'esquerra, els blocs de pisos. Les persianes, tancades i barrades. Aquest lloc no l'habita ningú. No està garantit el subministrament d'aigua ni les infraestructures mínimes per als 13.508 pisos que s'hi volien construir. Una presència fantasmagòrica recorre els carrers. Arribem a l'extrem de l'avinguda. Solars buits. Passem davant del parc del macroprojecte, que porta el nom de la mare del promotor. Només tres models d'edificis componen la ciutat. Blocs iguals en dimensió, color i forma. La seva rèplica en totes direccions ens provoca un cert atordiment quan comencem a circular pels carrers deserts. Una gran part de la urbanització roman deshabitada. Tanques d'obra impedeixen el pas envoltant illes senceres, que són idèntiques a les suposadament ocupades. Una sola empresa constructora aixeca la ciutat, uns pocs models arquitectònics la componen i el resultat és una imatge insuperable de l'horror.

Sí, hi ha vida! Una dona passeja el gos. Algun cotxe aparcats. Entrem en la zona habitada. Hi ha pisos en venda i rètols que anuncien locals en lloguer.

—Pel preu d'un cau a Madrid aquí tens un tros de pis —ens comenta el senyor Andrés en un dels pocs bars de la urbanització, regentat per xinesos. Propietari d'un pis a Seseña i treballador municipal de la neteja, el senyor Andrés va néixer a Lavapiés i hi va viure durant dècades—. Aquí hi ha de tot. Romanesos, xinesos, marroquins. Tot molt tranquil —afegeix. I és així, ja que, segons constatem més tard, només hi ha 750 ànimes censades en aquest illot del totxo.

—La majoria dels residents són els treballadors del Pocero, els que van aixecar aquest lloc —continua el senyor Andrés—. Ell els va donar feina i casa. I a ell li devem que puguem viure com vivim. Els acabats i els marbres

d'aquests pisos, un autèntic luxe. Si t'ho estimes més, també pots anar de lloguer. Hi ha pisos de quatre i cinc habitacions, fins a 210 metres quadrats. Una ganga que mai un treballador no hauria pogut somiar. Et compensa. Això sí, necessites cotxe per bellugar-te. No hi ha gaires botigues. Ara han obert un *xino* que té de tot i serveix per sortir del pas. La botiga més propera és a 11 quilòmetres. Tenim dos autobusos públics al dia, un al matí i un altre a la nit. Però s'ha de caminar un bon tros. Diuen que ens posaran un tren. Caldrà veure-ho! L'AVE i l'autopista ens passen per darrere. T'ha d'agradar! I no és que no hi hagi aigua —ens adverteix—. És mentida, els mitjans ho van esbombar així. Els pactes han estat uns altres. Polítics corruptes i constructors de somnis s'han beneficiat “pel bé del poble”. Estem a l'espera que donin l'aigua —conclou Andrés, fent un últim glop de la gerra de cervesa.

Imatge 5. Macroubanització de Seseña, envoltada d'un mar de terra erma.

#Parc de María Audena

Com s'han dissenyat els espais lliures d'aquesta estandardització extrema? El parc urbà de la ciutat moderna ha estat sempre un contrapunt emocional i alhora una representació de l'imaginari de la natura des d'allò urbà. En aquest cas, com pot ser el parc d'una ciutat que representa la perversió del que és urbà? El parc de María Audena a Seseña respon a l'estandardització del model al qual serveix sense corregir-la. El disseny és del tot previsible, un inventari de tots els tòpics del parc urbà burgès. Recorrem l'avinguda axial, el prat de gespa, la glorieta, l'estany navegable (en una ciutat sense aigua). Observem els paviments petris i els fanals noucentistes. Tanmateix, no som al París d'Alphand i Haussman, sinó a l'erm de la província de Toledo. Paisatge de sequedat extrema a l'estiu i batut per ventades glaçades la resta de l'any. Aquest paisatge participa, sense contradiccions, d'un imaginari natural sense ulls per veure el lloc que s'habita. Sumit en un somni de postal, només es pot connectar amb un reflex llunyà i asèptic de la natura.

Entre propietaris de gossos amb corretja, ens reunim al costat d'una olivera i busquem al nostre llibre el passatge més idoni per a aquest lloc. El vent fort ens fuetja i se'ns emporta les paraules mentre llegim:

“No hi ha un enfora de la finançarització.¹ El procés de finançarització és el resultat, en darrera instància, de les contradiccions irresoltes del desenvolupament capitalista, sotmès a una crisi permanent de rendibilitat industrial i subordinat a la incapacitat de desplegar-se de manera viable en l'horitzó de la terciarització i de la producció cognitiva. Les conseqüències d'aquest procés són ambivalents. Reflecteixen l'extrema socialització de les condicions de producció real. De fet, bona part de la producció social del conjunt del planeta s'intercanvia avui sota la forma de títols financers. I és això mateix, que podríem anomenar finançarització de la riquesa social, el que fa possible que una part creixent del producte social sigui capturat per les elits capitalistes.

¹ Nota dels editors: s'usa el terme *finançarització* per referir-se al fet que el capital financer ha assumit un control significatiu de la riquesa mundial.

Però si admetem que almenys una zona significativa de la riquesa es tradueix i es negocia com a títols financers resulta possible pensar en maneres d'atacar els mercats financers i els moviments de capitals que retornin al cos social allò que li han pres. En altres paraules, la riquesa social abstreta de les condicions concretes de producció es manifesta com a capital financer, i això obre també la possibilitat d'una exigència radical de distribució. Per tant, que els efectes de la finançament hagin estat marcats fins ara per l'endeutament, la pèrdua d'autonomia, l'expropiació del que és comú, la individuació de l'ingrés, etc., no significa que aquests mateixos mecanismes abstractes no puguin convertir-se en una altra cosa. Aquesta altra cosa és una distribució democràtica de la riquesa: una renda bàsica finançada mitjançant la imposició fiscal als moviments de capital, o la construcció de sistemes de mutualisme capaços de crear noves institucions polítiques que redirigeixin els fluxos de capital cap al cos social." (López i Rodríguez, 2010: p. 485-486).

Imatge 6. El parc de María Audena, a Seseña, presenta tots els tòpics del parc urbà burgès: avinguda axial, prat de gespa, una glorieta, un estany navegable i fanals noucentistes.

#Parc temàtic

Aquí no hi falta l'aigua. En una rotonda enjardinada, la gespa dibuixa una espiral. Acabem d'entrar a la propietat privada del parc temàtic. Ja no hi ha marxa enrere; som a l'interior del recinte. Ens obliguen a continuar en el mateix sentit de la marxa. A tots dos costats recorren palmeres, arbres, bardisses. Un verger aliè a aquestes latituds. El tub marró de reg es perllonga al llarg de la carretera. Pins, alzines, matolls. A les zones menys frondoses s'entreveu el filat. Arribem al punt en què la via s'eixampla fins a tenir vuit carrils. Els cotxes esperen torn per pagar el peatge d'accés al parc. A l'esquerra veiem una caseta i un carril habilitat per tornar a la sortida. Des de la finestra de la caseta, una treballadora ens indica com hem de sortir.

Prenem la direcció assenyalada al costat del rètol que indica "Propietat privada Warner Bros Madrid". L'espessor verda i la frescor dels boscos artificials es mantenen amb el gota a gota continu de la mànega. Al cap de tres quilòmetres, el sequeral ens confirma que som fora del parc. Aturem el cotxe i sortim a comprovar-ho. La terra està esquerdada i assedegada. Només unes oliveres resistents romanen inalterables al turó. Entre la mala herba trobem restes de llaunes, embolcalls de plàstic i un CD de música amb unes inicials retolades en blau. Encara s'hi pot llegir The Prodigy.²

Un cotxe s'atura al costat del nostre. Una dona amb accent sud-americà treu mig cos per la finestreta. —Si us plau, em poden indicar on som? És aquesta la carretera que porta al centre penitenciari? —ens pregunta. Estranyats, li responem que som al costat del parc temàtic, que ha de tornar a l'autopista i buscar la sortida següent, que per aquestes carreteres el més fàcil és perdre's. Els terrenys de la presó no disten gaire d'on ens trobem. Visible des d'un bon tram de l'M-506, és un edifici contenidor envoltat de terra desèrtica. Una infraestructura més amb control d'accés.

Introdueixo el CD al reproductor del cotxe i sona el *hit* "Venom" en versió instrumental.

² Banda de música electrònica sorgida de l'escena *rave* britànica. Pioners del *rave* subversiu d'inicis dels anys noranta del segle passat, actualment ha derivat en *techno punk*. Algunes de les seves peces s'han utilitzat en programes televisius, videojocs i pel·lícules.

#Madrid Orbital

Entrar a l'autopista és entrar en òrbita. Aquí la gravetat té lleis pròpies. L'M-50 és un bucle que gira. Madrid és el centre. Entrar i sortir. Sortir i girar. Arran de terra, l'horitzó no es perd de vista en aquest erm. Des dels cinc carrils de l'autopista el temps discorre veloçment. Només el paisatge roman, immutable, serè. La terra callada. No hi ha gaire afluència per aquestes vies. És l'òrbita tangencial de Madrid. Més enllà, el límit del no-res. Territori en guaret a l'espera dels macroprojectes, els traçats diversos, els plans urbans i les infraestructures logístiques i temàtiques.

Imatge 7. L'autopista permet resseguir l'anell orbital de Madrid i apropar el conductor al *subsuburbi* de la ciutat.

Agafem una sortida a l'atzar. De l'asfalt passem en poc temps a un camí de terra. Hi ha quatre cases de pagès. Al davant, un hort. Una séquia discorre al llarg del camí. Bocabadats, hi trobem figueres, camps conreats,

basses. Continuem fins a l'encreuament amb una carretera secundària. Allà mateix i com un monument alçat en un pedestal, finalitza sobre un turó la via del tren, amb baixador, andana i estació inclosa. San Martín de la Vega és ara per ara la darrera parada de Rodalies. Som a uns 23 quilòmetres del centre geodèsic peninsular, a la frontera metropolitana sud de Madrid.

#Noves centralitats

Tornem a entrar a l'autopista. Transitem a velocitat de creuer per l'anell orbital de Madrid. Una ciutat que es defineix com a central, amb una perifèria que continua essent la seva part més extensa i que no necessita ser entesa com a espai de socialització i realització d'un projecte de vida propi, d'autoconstrucció personal i col·lectiva. Des del traçat dimensional de l'autopista tracem una corba. El centre crea la perifèria. Però continuem sense poder definir què és la perifèria. És el problema de la nostra situació urbana contemporània, que necessita un espai no definit, però no pas lliure d'urbanització.

A mesura que avancem al voltant del nucli dividim els dominis de producció econòmica d'alt rendiment. Noves centralitats en una indefinició identitària del *subsuburbi* sense relat. Què és un centre fora de tot centre? Alguna cosa semblant a una propietat autònoma de la urbanització. Un element que es pot autoreplicar en qualsevol lloc i circumstància. Com a les ciutats medievals, li cal l'encreuament de camins com a punt de trobada. La trama orbital de les ciutats metropolitanes anticipa un model que no té alternativa ni reconversió possibles més enllà de la dependència de la mobilitat del cotxe.

Accelerem. És la centralitat sense ciutat. El mercat al marge de la urbs, en una ciutat ja només considerada com un negoci permanent. Una zona autònoma que pot ser clonada de manera global. Una especialització productiva de màxima eficàcia, subsidiària del dispendi continu separat d'altres tipus de comportament social. O és que encara és possible pensar una realització personal i social fora del consum?

#El Cerro de Los Ángeles, vèrtex orbital

Punt zero. Aterrem al centre geogràfic de la península i mirador orbital. El Cerro de Los Ángeles clama al cel i s'arrela a la terra. La centralitat dels llocs simbòlics. Simbòlics en la seva centralitat. Centrals pel seu simbolisme. Des d'aquí s'albira tot el sud de Madrid. El vèrtex de Los Ángeles es dreça com una fita geogràfica. Un promontori visible des de tots els punts de la plana. Un enclavament privilegiat el valor simbòlic del qual endevinem al llarg de la història territorial de Madrid. L'imaginem sens dubte destí d'un assentament singular per als seus primers pobladors. Enclavament d'un santuari cristià i d'una comunitat religiosa. Després, la monumentalització del Sagrat Cor. I la lectura inversa i la destrucció amb acarnissament a mans de l'exèrcit republicà durant la Guerra Civil. En la postguerra, un nou moviment de pèndol, el mausoleu per part dels vencedors amb la presència desproporcionada de la creu i el santuari. Ja sense contestació.

Ascendim pels boscos i arribem al santuari. Des de dalt albirem atònits la voràgine que s'estén als nostres peus. D'una banda, un paisatge natural, i de l'altra, el territori posat a treballar. Una geografia replicant que es propaga com una ona sobre l'epicentre d'asfalt i ciment. Urbanitzacions, polígons residencials, parcs automobilístics, recintes industrials, edificis contenidors, murs búnquer, ponts, vies ràpides, rotondes enjardinades, avingudes traçades. El territori mercantilitzat de la indústria financera. El capital contra la vida. El Crist del Sagrat Cor s'alça com l'evangeli financer dels nostres dies. Sobrevola amb la mirada el paisatge i la seva obra.

I més enllà, novament, l'erm. Contemplem els camps de cereals penetrats a gran velocitat per l'AVE. Entre apòstols, sants, conqueridors i indis submisos, esculpits al peu de l'obelisc de la creu, la visió del tren accelerat apareix com una revelació. Ens travessa d'un cop de ploma en la construcció simbòlica territorial dels nous monòlits. Davant de la presència de la velocitat com a condició hipertrofiada.

La desocupació del centre. Transitem contínuament enlloc. La via ràpida com un llinard des del qual se situa la desposseïció imprecisa d'un mateix. Situat en un *entre* permanent. Un anar i venir sense necessitat d'assentar-se. Sense un compromís en la construcció de la consciència d'un lloc. Ens emplacem en la desubicació perenne per construir un relat

sense interferències ni complicitats. Ocupar una oficina de gestió contínua, un espai d'oci perpetu a 300 quilòmetres per hora. Perdre-ho tot per guanyar uns instants. Paisatges en moviment on la velocitat es converteix en el principal relat territorial més enllà de qualsevol identificació.

Imatge 8. El Cerro de Los Ángeles, amb apòstols, sants, conqueridors i indis sotmesos esculpits al peu de l'obelisc de la creu, s'erigeix com un mirador orbital des d'on s'albira tot el sud de Madrid.

L'apatia produïda per aquesta visió ens retrotrau a l'acció contrària. La de *despregar* a la imatge. *Desassaltar* el santuari. Deshabitar el temple. Abandonar l'assentament. La desocupació provocada per la desaprofitada última modernització d'Espanya ha aconseguit desallotjar l'habitar per deixar només una ordre. Urbanitzar fins a culminar la desterritorialització de la perifèria on pernoctem. El sol es pon en l'horitzó de Getafe.

#Promoció zombi

Cases replicades i cotxes de gamma alta aparcats. Cau la nit a l'oest de Getafe. Entre els carrerons estrets es dibuixa un bosc enigmàtic de grues aturades. Arribem fins a dalt del turó. Davant nostre emergeix una constel·lació d'estructures sense forma. Esquelets d'edificis acumulats de promocions abandonades. Construccions mancades de temps, terminis desatesos, lliuraments ajornats. Promocions en trànsit d'habitatges en espera. Un llindar constructiu mig mort i mig viu. Llocs zombis amb els quals no és possible una interlocució. No parlen una llengua urbana, no acullen sinó potencialitats de vida latent.

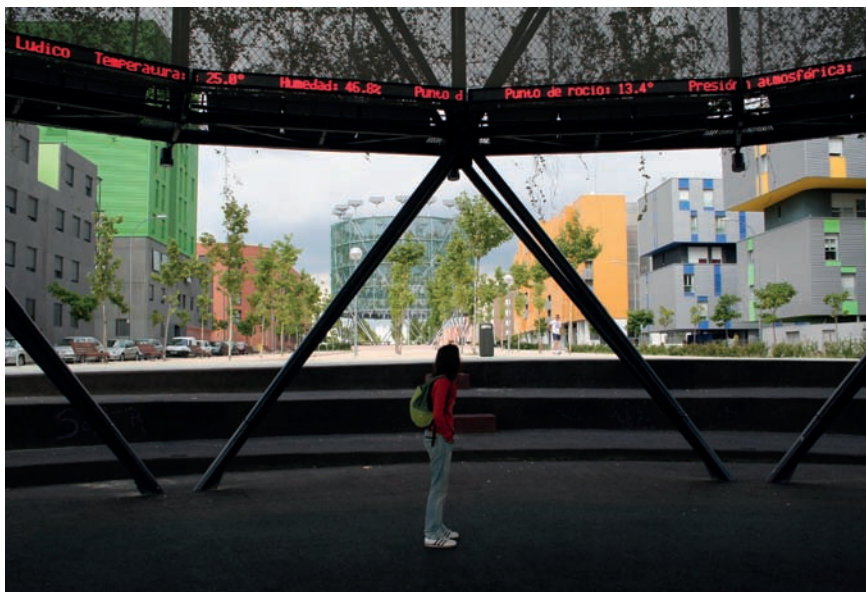
Caminem en la penombra. Esperits fantasmals deambulen entre les estructures buides. L'empresa de vigilància es protegeix en garites d'obra davant de televisors sempre engegats. El parpelleig dels llums vermells de les grues ressegueix l'ombra sinistra de la desorientació present. Franquegem la tanca de control buscant la sortida, encara aclaparats per les visions espectrals de la tarda. Els fanals de la rotonda abandonada ens il·luminen fins al cotxe.

#RAVELUBOCE, la ciutat inversa

Ens fa l'efecte que circular per l'avinguda ampla que discorre per l'extrem sud de l'eixample de Vallecas és com habitar una casa sense mobles ni objectes propis. Tot el que és urbanístic està acabat. Una avinguda més ampla que la Castellana, però sense edificacions als costats ni habitants a les vores.

Accedim a l'avinguda batejada com a Bulevar de la Naturaleza. La presència dels seus *arbres d'aire* ens deixa perplexos. L'arquitectura del barri que els acull es mostra com un catàleg extravagant de volums i materials que per ser entès requereix un codi especialitzat més que no pas gaudir de la condició de ciutadà. La proposta de l'equip d'Ecosistema Urbano va ser intervenir en les dures condicions de l'urbanisme del PAU (Programa d'actuació urbanística) de Vallecas amb la intenció de reduir l'espai inicialment destinat al cotxe per retornar-lo a l'ús dels vianants. Van eliminar un carril

de circulació per sentit i els aparcaments de la mateixa vorera. I en l'espai central de l'avinguda van dur a terme una densa plantada d'arbres per generar un espai d'ombra i suportar millor el calorós estiu de Madrid. Però per anticipar l'ús de l'espai arran del creixement lent de la vegetació van proposar una intervenció inversa. Els aparatosos arbres d'aire es van construir com a refugi temporal dels veïns a l'espera del creixement natural dels arbres. Quan això passi, els elements artificials es podran desmuntar per cedir aquest lloc de plaça oberta a un bulevard ja dens en naturalesa urbana.

Imatge 9. Estructura d'un *arbre d'aire*, situat al Bulevard de la Naturaleza de Vallecas, fruit de la proposta de retornar als vianants l'espai destinat inicialment al cotxe.

Mirar de superposar aquest relat a la visió i l'experiència del que apareix davant nostre ens produeix més ombres que llums. No deixa d'incomodar-nos el caràcter d'innovació d'aquesta meritòria construcció tècnica i estètica. I afegir-hi el valor que aporta com a signe urbà. Si acceptem el que indirectament es manifesta com a símptoma, com a signe dels temps, ens genera un estat de desconcert. La nostra circumstància de nou ric ur-

banitza allò que no és necessari. Anticipa una ciutat irreal per a un ciutadà inexistent.

Com l'arbre artificial d'Ecosistema Urbano, aquesta ciutat és un miratge que no existeix més enllà de l'exercici comptable de les plusvàlues financeres. La seva imatge antecedeix una sociabilitat fantasma. Sense veïns, la urbanització de l'erm és un altiplà enrajolat en una societat de propietaris. Reunits sota els arbres d'una ombra a crèdit, afegim una imatge exquisida a la inquietant dimensió global del descrèdit. Un deute sobre una ciutat imprevisible. Una hipoteca sobre un futur incert de costos incalculables per a la ruïna del present.

#Carrer de l'art conceptual. Eixample de Vallecas

Arribem a la sortida del metro de l'avinguda sense urbanitzar, Dennis Oppenheim. El primer que trobem a l'extrem del barri és una torre negra alta acabada, però encara sense veïns que hi visquin, Donald Judd. A la llunyania, l'ossada de ciment d'una promoció de xalets abandonada es retalla neta entre el camp de gramínies en què s'ha convertit el solar, Sol Lewitt. L'avinguda sud és una línia de fuga contínua sens fi. Un traç obert puntuat per alguna construcció aïllada, Walter de Maria. En aquesta avinguda, el taller d'Estratègies de Colonització Vegetal ha escampat unes boles de llavors pel terra erm i pels parcs deserts, Alan Sonfist. Hans Haacke (en persona)³ baixa del cotxe davant d'un paisatge buit de rostolls. Dispara desorientat alguna fotografia que li permeti acotar l'innombrable des del seu esperit crític i alhora conservar la distància.

La rotunditat vàcua de l'art conceptual nord-americà ens va arribar mitjançant revistes especialitzades i mostres institucionals. Consideràvem aleshores que era la culminació d'una modernitat perduda, de la qual havíem estat desposseïts. El fet d'admetre-la, com assumim altres desocupacions mentals i físiques, no ens va permetre veure-la com el reflex exacte de la construcció de la societat nord-americana, assentada en el buidament de les formes de vida plena. Una escapatòria o la confirmació del libera-

³ Hans Haacke, conegut artista conceptual, va acompanyar els autors en el recorregut per la perifèria durant la preparació de la seva nova exposició al Museu Nacional Centre d'Art Reina Sofia.

lisme sota control social lliurat a l'acarnissament comercial corporatiu. La nostra modernitat bastarda va acollir aquesta imatge i el seu reflex. Un buit i la línia de fuga d'autorepresentació paral·lela amb la qual fuig. Som administradors d'un deute que serà pagat per generacions en haver lliurat el nostre patrimoni d'identitat al postor de la renúncia.

Imatge 10. Promoció d'habitatges abandonada.

El metro acaba aquí el seu recorregut. Ens ve a trobar l'últim marc mancat de paraules que té tanmateix una cotització alta en el mercat dels intangibles. Allò perifèric alliberat del seu escenari deixa de ser un lloc per diluir-se en una *impercepció*. Instal·lats sense reconèixer-ho en el buidament, quedem exposats a qualsevol ocupació aliena. A mercè del no-res, a disposició de tot. Com el museu modern, autoreferencial. Mancat de sensibilitats personalitzades, ple d'obres autistes absents de públic que les contempli. L'exemple de Vallecas roman sense rastre de ciutadans als carrers, als parcs sobredimensionats, a les zones infantils exposades a una intempèrie severa. On és la gent? On s'arrecera del vent ja fred de la tardor?

Continuem arrossegats per la inèrcia de la circulació dels cotxes. Acabem al centre lúdic comercial La Gavia. Ens sorprèn trobar-lo ple d'éssers humans. Advertim expectants com es comporten els habitants d'aquest suburbi. Deambulen per passadissos enormes. Mengen en restaurants temàtics *lowcost*. Fan cua a l'espera que comenci la sessió del multicinema. És aquest el refugi oposat a tant de buit? En la traducció al català de la paraula *gavia* (*gàbia*), no puc deixar de veure el recer a la intempèrie com el tancament del treball col·lectivitzat de l'actualitat. El consum disciplinat de cost baix i impacte alt. Treballadors precaris servint consumidors precaritzats.

Demanam beguda i compartim una pizza. Asseguts al voltant de la taula, Pablo, el nostre últim enllaç al barri, ens llegeix un article que acaba de descriure'ns on som:

“L'eixample de Vallecas és un lloc enorme amb milers de cases habitades i milers de metres quadrats de sorra i asfalt erms. En 700 hectàrees hi viuen unes 20.000 persones, set cops menys que al districte Central de la capital, que té 520 hectàrees. ‘És una adherència desproporcionada en forma i mida’, reprova Eduardo Mangada, exconseller socialista d'Ordenació del Territori.

‘Aquí no hi ha vida social’, diu un veí, que va arribar a l'eixample atret principalment per dues coses: un àtic i un garatge que pogués permetre's. Però en el paquet hi havia això i un barri hipotens. ‘Surts al carrer i no hi ha ni un punyeter bar, ni un quiosc, ni una cafeteria’, explica.

Per les voreres del PAU hi camina poca gent. Per les seves vies amplíssimes hi circula una part ínfima dels cotxes que hi podrien cabre. Les mitjanes són franges de vegetació assilvestrada o, encara pitjor, piles de terra i runa que van quedar-hi estancades després de les obres.

La vida al barri gira al voltant d'un gran centre comercial. Els veïns hi han d'anar per fer la majoria de les compres, i tot sovint aquest és el lloc d'oci: 160 negocis concentrats els ofereixen comerç i diversió, un espai privat que funciona com si fos públic.

Agents de la Policia Nacional patrullen tranquil·lament pels passadissos encerats. ‘Aquí la plaça del poble és el centre comercial’, diu Josué Lozada, un salvadorenc de 25 anys.

La relació del PAU amb la resta del districte, la zona antiga de Villa de Vallecas, és escassa. No hi ha flux entre el barri nou i el vell. I, si n’hi ha, sol ser el d’algun nostàlgic del seu antic barri que passa parts del dia a l’altra banda de la frontera urbana, com Julián Guillén, de 50 anys: ‘Vinc cada dia a dinar a casa de la mare i a estar amb els amics’, explica dins d’un bar de Villa de Vallecas. ‘Als bars del PAU hi falta alegria.’” (García i Llano, 2010).

Referències bibliogràfiques

GARCÍA, P.; LLANO, Pablo de (2010). “Comunidad PAU”, *El País*, 30/10/2010. Disponible a: <http://elpais.com/diario/2010/10/30/madrid/1288437863_850215.html> [consulta: 02.02.2012].

LÓPEZ, Isidro; RODRÍGUEZ, Emmanuel (Observatorio Metropolitano) (2010). *Fin de ciclo. Financiarización, territorio y sociedad de propietarios en la onda larga del capitalismo hispano (1959-2010)*. Madrid: Traficantes de Sueños.